

occitana, en *-ert*, la forma primitiva fos un llatí vulgar *SOLIVERTUS, potser compost de SOLUS 'solitari' amb VERTERE 'arrencar a fugir', d'on 'el qui s'escapa tot sol'; d'altra banda, com que *solivertior* es troba en un text en llatí vulgar aplicat a un fugitiu que prova de salvar-se escapant solitari, podria ser que en la forma catalana en *-vern* hi hagi intervingut el ll. *verna* 'esclau', *vernae fugitivi* 'esclaus que s'escapaven', i que havent-se dit *SOLIVERTE VERNA a l'esclau escapat, es vagi contraure en *SOLIVERNA, com a nom del qui es refugia en paratges solitaris, i que després passés també a designar els paratges mateixos. □ 1.ª doc.: 1840, Lab.; oc. *souvert*, *-tous*, c. 1760, i c. 1790, en els occitans CFavre i JCPeïrot.

Labèrnia, al mig de l'article *sol*, va recollir la locució «*sol y vern*: enterament sol». És una expressió que no pot deixar d'intrigar, perquè constitueix un petit, obscur i curiós problema. Fóra lícit de parlar de «locució» si *vern* fos un adjectiu com *sol*, o un mot comparable en alguna manera, però no és més que el nom substantiu d'un arbre. Tampoc no valdria la pena de preocupar-se'n molt, si almenys entre les accepcions d'aquest nom, o en la fraseologia referent als verns, hi hagués res que ens ho expliqués. I àdhuc fóra lícit de no prestar-li gaire atenció si, entre les qualitats del gènere arbori *alnus* 'vern', es veïés alguna cosa que hi donés peu, però justament es tracta d'un vegetal que sol aparèixer en grans masses d'arbreda, i en vessants o riberetes frescals, humides, i sovint ben muntanyoses, però no aspres; de vegades obagues, altres cops soleïes, però mai pelades sinó més aviat ufanes i alegres: *els rossolants de la verneda*, i frases comunes, semblants, solen al·ludir a paratges jocunds i delitosos.

Vista l'absència de coses semblants en els llenguatges afins al català, es comprèn que els comentadors de la llengua i els filòlegs hagin servat un silenci unànime sobre aqueixa expressió, fins al punt de fer com si no existís; que la major part dels diccionaris s'abstinguin fins i tot de recollir-la, que no se'n parlés mai a les publicacions de l'I. E. C., i que Fabra l'ometi totalment en tots els seus diccionaris i gramàtiques, i en la seva obra tota. I és que comença per haver-hi dubtes en l'anàlisi i grafia de l'expressió: en realitat és illògic, i fins qualificarem d'il·lícit, d'escriure-hi *vern* separat —unit coordinadament amb l'adjectiu *sol*—; i em sembla que caldria, ara com ara, escriure *sol-i-vern*, adoptant aqueixa grafia, almenys, amb caràcter provisional. Grafia *sol i vern* no pot ser, perquè *vern* no vol dir res d'això. I contra una grafia *solivern*, més simple, hi ha l'objecció que conduiria a pronunciar-ho amb *u*, més que més havent-hi *soliu*, que així es pronuncia; i fóra, doncs, una grafia desorientadora i oposada a un gran fet de llengua. Caldria pensar-hi corporativament.

Que és una expressió viva, i ben coneguda, en el català central, ho poden confirmar una munió de parlants. Jo l'havia sentida, des de jovenet, a Barcelona mateix, en gent de parlar excel·lent, també a la meua família, i recordo que l'he usada jo mateix ja en els

anys 1920-30, i observada en persones de generacions més velles, de llenguatge irrepreensible i respectuoses de la llengua millor. És ben segur que *AlcM* es queda ben curt en localitzar-la a Cardona i Penedès. Quasi tots els escriptors que l'han usada són gent que van beure en les fonts directes del parlar tradicional del poble; les cites d'*AlcM* (s. v. *vern*) comprenen Pons i Massaveu, Genís i Aguilar, Raimond Caselles (dos exemples), així com les *Narracions Extraordinàries* del lleidatà Joan Santamaria (c. 1915) i les *Bonhomies* del barceloní Josep Carner, que són les obres en prosa més antigues, i de llenguatge més saborós i personal d'aquests escriptors. Fins en el més antic d'ells té aqueixa qualitat: «va quedar *sol y vern* al món, sense altre costat» figura ja, any 1874, en *Julita* del vigatà Genís i Aguilar. El *DAG*. (s. v. *vern*) la cita fins i tot en una cançó del romancer tradicional: el n.º 18 del *Romillo*. de MilàF.³

I hi podriem afegir cites d'altres escriptors encara, entre ells aquestes de Coromines, un altre prosador màxim i que no s'inspirava mai en lèxics ni en teories lingüístiques ni bevia gaire en models d'altri: «El desventurat Tomàs de Bajalta, *sol i vern* en les tenebres del soterrani on l'havien tancat, no era gaire més que l'ombra d'aquell adolescent ---» (*Silèm*, ix, 127); «Ramon Cabrera --- en una ocasió difícil fou tan malament ferit, que els amics i els enemics el donaren per mort; el seu exèrcit, batut i empaitat enèrgicament, es va haver de dissoldre ---; mentrestant ell es curava *sol i vern* en una casa de camp; quan heus aquí que, sense acabar de curar-se les ferides, així que ---» (*Estudis Carlins*, p. 111; O. C., 1090b); «cada amic vell que es mor s'enduu amb ell una branca més o menys frondosa de la nostra existència, i un hom va restant *sol i vern*, com un arbre despallat de branques, en un lloc desert i desolat, que ja cap calor solar, ni cap pluja benèfica, no tornaran a renovar la seva pompa» (*Diari de la Diàspora*, O. C., 1256a31).

Alguna altra dada catalana em sembla mancada de valor per a la història o aclariment de l'expressió, perquè té valor ambigu i caràcter probablement secundari. No sé que sigui d'ús popular fora del Princ.; car si Joan Fuster també l'ha usat —«[Josep] Pla es va passar tota una vida obsessivament encadenat a un edifici sanguinari, *sol i vern* durant més de mitja vida» («El Temps», 4-v-86, p. 10c)— Fuster és dels qui, raonablement, no s'està d'usar els mots forts de la llengua, tinguin o no regust valencià. Prova, però, que el mot ha entrat en la torrencada de la llengua comuna.

És rara l'aplicació femenina: jo almenys vacil·laria a servir-me'n, i en aquest cas no ho he sentit dir mai; cert que ens citen dos exemples de «*sola i vernas*», però justament ho fa *AlcM* com a prova de la tesi (que apunta vagament) que *vern* seria un desusat adjectiu; i és en els dos escriptors menys personals, relativament poc fidedignes, i amb més propensió innovadora, entre els qui ha aplegat: Santamaria, i el 2.ª ex. de Caselles.⁴ No neguem ni menys admetem que això pugui ser antic: en tot cas res no dificultava que això es creés secundàriament per analogia. En l'*AORBB* v, 1932, 239,